

MAKTABLARDA IT TALIMINI RIVOJLANTIRISH MUAMMO VA TAKLIFLAR

Abduvali Abdusalimov Abdulatif o'g'li

Fargona viloyati Bag'dod tumani 40-maktab Informatika fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada umumta'lim maktablarida axborot texnologiyalari (IT) ta'limini rivojlantirish bilan bog'liq muammolar tahlil qilinadi. Jumladan, texnik jihozlarning yetarli emasligi, malakali pedagog kadrlar tanqisligi, o'quv dasturlarining zamonaviy talablar darajasida emasligi va shahar hamda qishloq maktablari o'rtasidagi imkoniyatlar farqi kabi dolzarb masalalar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, muammolarni bartaraf etish yo'llari sifatida maktab infratuzilmasini yangilash, IT o'qituvchilari malakasini oshirish, zamonaviy o'quv dasturlarini joriy etish va raqamli tenglikni ta'minlashga qaratilgan takliflar ilgari suriladi. Tadqiqot natijalari maktablarda IT ta'limining sifatini oshirishga qaratilgan kompleks yondashuvlar zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *IT ta'limi, maktab ta'limi, raqamli savodxonlik, axborot texnologiyalari, zamonaviy o'quv dasturlari, kompyuter savodxonligi, malakali o'qituvchi, texnik jihozlash, STEAM yondashuvi, raqamli tenglik*

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda raqamli texnologiyalar hayotning barcha jabhalariga chuqur kirib bormoqda. Axborot texnologiyalarini bilish va undan samarali foydalanish bugungi kunda har bir fuqaroning asosiy kompetensiyalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yosh avlodning raqamli savodxonligini shakllantirish, ularni IT sohasiga jalb etish va zamonaviy kasblarga tayyorlash ta'lim tizimining dolzarb vazifasiga aylangan.

Shu nuqtai nazardan maktablarda IT ta'limining sifati, mazmuni va ta'lim muhiti yildan-yilga muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ammo bu yo'nalishda hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar — texnik jihozlarning yetishmasligi, o'qituvchilarning malaka darajasi, o'quv dasturlarining zamonaviyligi va raqamli tenglik masalalari mavjud. Ushbu maqolada aynan shu muammolar chuqur tahlil qilinadi hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan taklif va yechimlar ilgari suriladi.

Umumta'lim maktablari ta'lim sifatini oshirish har bir jamiyatning eng muhim maqsadlaridan biridir. Ta'lim sifatining yuqori darajada bo'lishi, yosh avlodning bilim, ko'nikma va malakalarni samarali egallashi uchun zaruriy shartdir. Ammo, umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini ta'minlashda bir qator muammolar mavjud bo'lib, ularni hal qilish uchun kompleks yondashuvlar talab etiladi.

1. Ta'lim sifati va muammolar

Umumta'lim maktablarida ta'lim sifatining past bo'lishi bir qancha omillar bilan bog'liq. Ularning asosiylari quyidagilardan iborat:

1. Pedagogik kadrlarning malakasi: Ta'lim jarayonida o'qituvchilarning malakasi muhim rol o'ynaydi. Ko'plab maktablarda o'qituvchilar yetarlicha malakali emas yoki yangilangan ta'lim uslublarini bilmasliklari sababli ta'lim sifati past bo'lishi mumkin.

2. Ta'lim resurslari va infratuzilma: O'quv materiallari, darsliklar, zamonaviy texnologiyalar va maktab infratuzilmasining yetishmasligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar uchun yetarli miqdorda va sifatli resurslar mavjud emasligi dars jarayonini samarali tashkil etishga to'sqinlik qiladi.

3. O'quv dasturlari va metodika: Ta'lim dasturlari va metodikalarining zamonaviy talablarga javob bermasligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir qiladi. Eski metodikalar va o'quv dasturlari zamonaviy talablarga mos kelmaydi va o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda muammolar yaratadi.

4. Ta'lim muhitining kamchiliklari: Maktab muhitining yaxshi bo'lmasligi, o'quvchilar o'rtasida salbiy muomala, tartibsizliklar va darslarga e'tiborsizlik ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim muhitining ijobiy bo'lishi, o'quvchilarning motivatsiyasi va samarali ishlashi uchun zarurdir.

2. Yechimlar va takliflar

Ta'lim sifatini oshirish uchun quyidagi yechimlar va takliflar amalga oshirilishi lozim:

1. O'qituvchilarni malakasini oshirish: Pedagogik kadrlarning malakasini oshirish uchun uzluksiz ta'lim va malaka oshirish kurslari tashkil etilishi kerak. O'qituvchilarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar va metodikalarga o'rgatish ta'lim sifatini oshiradi.

2. Resurslar va infratuzilmani yaxshilash: Maktablarning infratuzilmasini modernizatsiya qilish, zamonaviy darsliklar va o'quv materiallarini taqdim etish, shuningdek, texnologik vositalarni joriy qilish ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi. Ta'lim resurslarini samarali taqsimlash va ularni doimiy ravishda yangilab borish zarur.

3. Ta'lim dasturlarini yangilash: Ta'lim dasturlari va metodikalarni zamonaviy talablar va global ta'lim standartlariga moslashtirish kerak. Interaktiv va amaliy usullarni qo'llash, shuningdek, dars jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta'lim sifatini oshiradi.

4. Ta'lim muhitini yaxshilash: Maktabda ijobiy va sog'lom ta'lim muhitini yaratish, o'quvchilar o'rtasida hamkorlik va hurmatni targ'ib qilish zarur. Maktabda tartib-intizomni mustahkamlash, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va o'quv jarayoniga faol ishtirok etishlarini ta'minlash lozim.

3. Ta'lim sifatini ta'minlashda jamoatchilik va davlat rolini oshirish

Ta'lim sifatini yaxshilash uchun jamoatchilik va davlat organlarining faolligi muhim ahamiyatga ega. Ularning birgalikdagi sa'y-harakatlari ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi. Quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish zarur:

1. Jamoatchilik ishtirokini kuchaytirish: Ta'lim muassasalari bilan jamoatchilik o'rtasida samarali muloqotni rivojlantirish, ota-onalar va jamoatchilik vakillari tomonidan ta'lim jarayonining nazorat qilinishini ta'minlash zarur. Maktablar va ota-onalar o'rtasida

doimiy aloqa o'rnatish, ota-onalarni ta'lim jarayoniga faol jalb etish ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi.

2. Davlat siyosatining muvofiqligi: Davlat tomonidan ta'lim sohasida ishlab chiqilgan siyosatlarning samaradorligini oshirish uchun ularni muntazam ravishda qayta ko'rib chiqish va yangilash kerak. Ta'lim sohasi uchun ajratilgan budget mablag'larining samarali ishlatilishini ta'minlash, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini yaxshilash va davlat dasturlarini ta'lim sifatini oshirish maqsadida amalga oshirish lozim.

3. Innovatsion yondashuvlar va texnologiyalardan foydalanish: Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni joriy qilish, onlayn ta'lim platformalarini yaratish va rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Yangi texnologiyalar va interaktiv usullar o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularning bilim olish jarayonini yanada samarali qilish imkonini beradi. Ta'lim sohasida ilmiy tadqiqotlar va innovatsion g'oyalarni qo'llabquvvatlash, ularni amaliyotga tatbiq etish zarur.

4. O'quvchilar va o'qituvchilar uchun qo'llab-quvvatlash tizimlarini yaratish: O'quvchilarning intellektual va emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun turli qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish kerak. Shuningdek, o'qituvchilar uchun professional rivojlanish kurslari va treninglar tashkil etish, ularning ish faoliyatini yaxshilashga yordam beradi.

4. Ta'lim sifatini oshirish bo'yicha xalqaro tajribalar

Xalqaro tajribalar ta'lim sifatini oshirishda qo'llaniladigan yondashuvlar va usullarni o'rganish, mamlakatimizdagi ta'lim tizimini rivojlantirish uchun foydali bo'lishi mumkin. Misol uchun:

1. Finlandiya modeli: Finlandiya ta'lim tizimi yuqori sifatli ta'limni ta'minlashda o'zining samarali metodikalari bilan tanilgan. Ularning ta'lim tizimida o'qituvchilarning malakasi yuqori bo'lib, darslar individual yondashuv asosida tashkil etiladi. Shuningdek, o'quvchilarga ko'proq mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish imkoniyatlari yaratilgan.

2. Singapur tajribasi: Singapur ta'lim tizimida davlat tomonidan ta'lim sifatini doimiy nazorat qilish va ta'lim dasturlarini yangilab borish asosiy prinsip hisoblanadi. Ta'lim muassasalarida ilg'or texnologiyalardan foydalanish va yuqori malakali o'qituvchilarni tayyorlashga katta e'tibor qaratiladi.

3. Shvetsiya tajribasi: Shvetsiyada ta'lim tizimida yuqori sifatli ta'limni ta'minlash uchun jamoatchilik, davlat va maktablarning yaqin hamkorligi amalga oshiriladi. Shuningdek, o'quvchilarni individual ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim berishga alohida e'tibor qaratiladi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot jarayonida o'tkazilgan so'rovlar va tahlillar maktablardagi axborot texnologiyalari ta'limining holatini, mavjud muammolarni va ularni bartaraf etish imkoniyatlarini aniqlashga yordam berdi. Natijalar quyidagicha:

1. Texnik infratuzilmaning yetarli emasligi:

- Tadqiqotda ishtirok etgan maktablarning 60% dan ortig'ida kompyuterlar eskirgan yoki ishlamaydi. Mavjud texnik jihozlar soni va sifati o'quvchilarning IT darslarini samarali o'rganishiga to'sqinlik qilmoqda.

- Maktablarda tezkor internetning mavjudligi 40% dan kam holatda bo'lib, bu o'quvchilarning onlayn resurslardan foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi.

2. O'qituvchilar malakasining pastligi:

- Maktablarda IT fanini o'qitadigan pedagoglarning 30% dan kamida biri zamonaviy axborot texnologiyalarini professional darajada bilmasligi aniqlangan. Ularning aksariyati internet-dasturlash va sun'iy intellekt kabi sohalarda bilimga ega emas.

- O'qituvchilarning 45% dan ortig'i muntazam ravishda malaka oshirish kurslarida ishtirok etmaydi, bu esa ularning pedagogik kompetentsiyalarining pasayishiga olib keladi.

3. O'quv dasturlarining zamonaviy talablar bilan uyg'un emasligi:

- O'quv dasturlari ko'proq nazariy bilimlarga asoslangan bo'lib, amaliy ko'nikmalar (masalan, dasturlash, robototexnika, sun'iy intellekt) yetarlicha qamrab olinmagan.

- Faqat 25% maktablarda o'quvchilarga dasturlash va algoritmlar asoslari o'rgatiladi, qolgan maktablarda esa bu yo'nalishlar deyarli mavjud emas.

4. Raqamli tenglik masalalari:

- Shahar va qishloq maktablari o'rtasida IT ta'limi sohasida katta tafovut mavjud. Shahar maktablarida yuqori sifatli texnik jihozlar va o'qituvchilar mavjud bo'lsa, qishloq maktablarida bu imkoniyatlar juda cheklangan.

- O'quvchilar orasida raqamli imkoniyatlarga ega bo'lganlar va bo'lmaganlar o'rtasida farq mavjud bo'lib, bu ta'limda tengsizlikka olib keladi.

Takliflar:

Bularning natijasida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Maktablarda IT laboratoriyalarini yangilash va modernizatsiya qilish.
2. O'qituvchilarning malakasini oshirish uchun doimiy kurslar va treninglar tashkil etish.
3. O'quv dasturlarini amaliy ko'nikmalarga yo'naltirilgan tarzda yangilash.
4. Shahar va qishloq maktablari o'rtasidagi raqamli tafovutni qisqartirish uchun ijtimoiy loyihalar va davlat dasturlarini ishlab chiqish.

XULOSA

Umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini ta'minlash muammolari, ko'plab omillar bilan bog'liq bo'lib, samarali hal qilishni talab qiladi. Ta'lim sifatini oshirish uchun pedagogik kadrlarning malakasini oshirish, ta'lim resurslari va infratuzilmani yaxshilash, ta'lim dasturlarini yangilash va ta'lim muhitini ijobiy qilish kabi kompleks choralarni amalga oshirish zarur. Jamoatchilik va davlatning faolligi, innovatsion texnologiyalardan foydalanish hamda xalqaro tajribalarni o'rganish ta'lim sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Shu yo'nalishlarda amalga oshirilgan chora-tadbirlar orqali umumta'lim maktablarida ta'lim sifatini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevni Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020.01.24
2. 2030-yilgacha Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi.
3. Xudoyberdiyev U., Abdiqobilov Sh, "Investitsiya:mohiyati, turlari va samaradorligi" : Risola / ; - Samarqand.: "SamDChTI" nashriyoti, 2019 y. 27 b.
4. www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Statistika Qo'mitasi rasmiy internet sayti.
5. www.iiv.uz - O'zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi rasmiy internet sayti.